

7.1 Gediminas – Gediminaičių dinastijos pradininkas

Dinastija – tos pačios giminės monarchų (valdovų), vienas iš kito paveldinčių sosta, seka. Viena iš garsiausių Lietuvos valdovų dinastijų buvo Gediminaičiai, kurių pradininku yra laikomas kunigaikštis Gediminas.

Diplomatas – žmogus, kuris savo tikslų siekia taikių derybų būdu.

Diplomatija – valstybės užsienio politikos vykdymas ir tam tikrų tikslų siekimas pasitelkiant lanksčias derybas ar kitokią taikią priemonę.

Totoriai – mongolų klajoklių gentis. Jie, kariaudami prieš kitas tautas ir valstybes, pasižymėjo savo žiaurumu. Ne kartą totoriai buvo atklydę ir iki Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės.

1. Perskaitykite tekstą apie kunigaikštį Gediminą ir atsakykite į klausimus.

Lietuvos valstybė, kaip jau žinote, buvo sukurta XIII a. I pusėje. Jos žemes suvienijo ir prieš aršius ordinus kariavo karalius Mindaugas ir jo kariauna. 1263 m. Mindaugas slapčia buvo nužudytas Daumanto ir sesers sūnaus Treniotos. Po Mindaugo žūties į sostą atsisėdo Treniota. Jo valdymas truko vos keletą metų ir po to kas keletą metų valdovais tapdavo vis kiti sosto įpėdiniai. Didesnių laimėjimų ar žemių užkariavimų nebūta. Situacija valstybėje iš esmės mažai keitėsi. Lietuvą nuolatos puldinėjo senas priešas – Kryžiuočių ordinas. Jis kovojo prieš pagonybę, siekė užkariauti naujas teritorijas ir jas prijungti prie ordino žemių. Kryžiuočiams daug kas padėjo, taip pat ir Romos popiežius, kuris su savo pirmtakais rūpinosi krikščionybės skleidimu. Lietuvai buvo vis sunkiau atsilaikyti prieš priešus. Kryžiuočių mūšiai, toliau vykę prieš Lietuvą, buvo itin žiaurūs. Per kasmetinius žygius ir daugybę smulkių antpuolių kraštas buvo siaubiamas, žudomi ir į nelaisvę išvedami gyventojai. Kryžiuočiai vis agresyviau puldinėjo lietuvių piliis, pastatytas prie Nemuno ir kitų upių. Susidariusią sudėtingą situaciją iš pradžių bandė pakeisti LDK valdovas Vykintas. Vykstant konfliktui su Livonijos ordinu, jis parėmė Rygos miestą ir Livonijos vyskupus, tačiau tai nieko iš esmės nepakeitė. Tik kitam LDK valdovui – Gediminui – pavyko pasiekti laikiną taiką. Kunigaikštis Gediminas, pasitelkęs diplomatinės priemones, 1323 m. parašė laišką popiežiui ir pažadėjo krikštytis, jei tik Ordinas nutrauks puldinėjimus. Jis taip pat išsiuntė laiškus Europos miestams, kvietė atvykti į Lietuvą amatininkus, pirklius, žemdirbius. Viename Gedimino laiške pirmą kartą buvo paminėtas ir Vilniaus miesto vardas. Beje, ne kas kitas, o būtent kunigaikštis Gediminas savo valdymo metu Lietuvos sostinę perkėlė į Vilnių.

Kunigaikštis Gediminas neabejotinai yra vienas iš svarbiausių ir žinomiausių Lietuvos valdovų. Gediminas įkūrė Lietuvos sostinę Vilniuje. Iš savo miesto – Vilniaus – rašė laiškus Vakarų Europos pirkliams, amatininkams ir popiežiui. Jo laiškų dėka platusis pasaulis sužinojo apie Lietuvą ir Vilnių. Gediminas buvo šaunus valdovas, pasižymėjęs ne tik diplomatinėmis savybėmis, bet ir gudrumu. Jis su savo kariaunomis gynė bei plėtė LDK žemes. Jam valdant LDK teritorija buvo praplėsta į Rytus. Daugelis rusų kunigaikščių, bijodami totorių puldinėjimų, nuolankiai jungėsi prie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijos. Gedimino valdymo laikotarpis, prasidėjęs 1316 m., truko 25 metus. 1341 m. gruodžio mėnesį Gediminas mirė ir valstybę paliko savo 7 sūnams. Vilnius iš pradžių buvo atiduotas sūnui Jaunučiui, Trakai – Kęstučiui, o rytinės LDK teritorijos – Algirdui. Nors vėliau broliai ir varžėsi tarpusavyje dėl valdžios, bet tęsė tėvo pradėtos Gediminaičių dinastijos valdymo epochą, kuri truko kelis šimtmečius.

Pagal Tomą Baranauską, Ingą Baranauskienę, Artūrą Slapšį „Viduramžių Lietuvos viešpačiai“

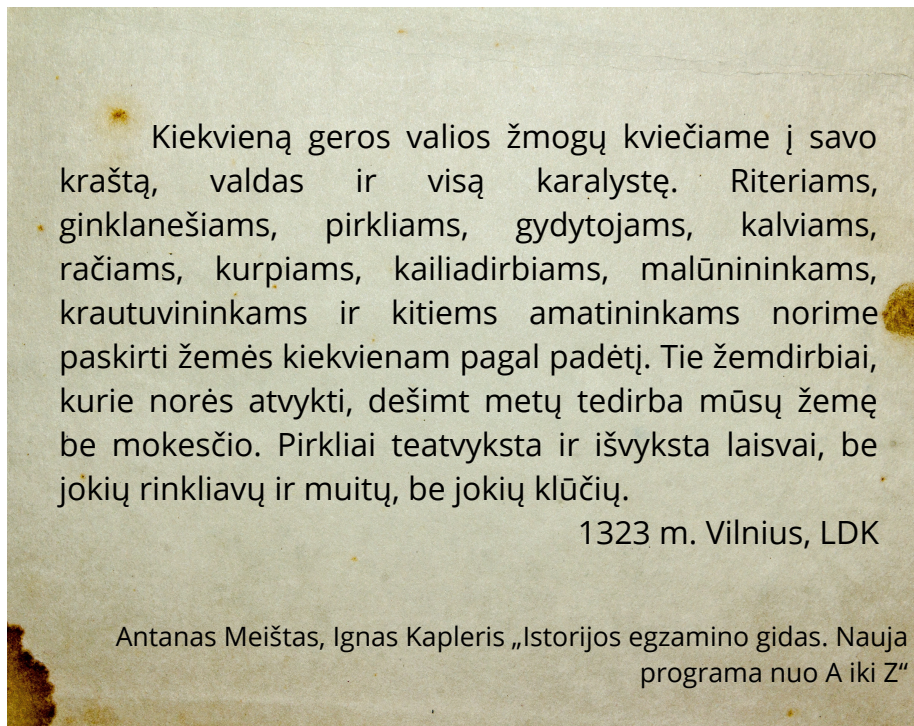

1. Kaip ir kokiomis priemonėmis Gediminui pavyko pasiekti taiką?
2. Kodėl Gediminas buvo vadinamas diplomatišku valdovu?
3. Trumpai apibūdinkite, kaip Gediminas plėtė LDK teritoriją.
4. Įvardykite 2–4 kunigaikščio Gedimino nuopelnus Lietuvai.
5. Savais žodžiais paaiškinkite, kas yra dinastija?

2. Perskaitykite Gedimino laišką, parašytą 1323 metais, ir atsakykite į klausimus.

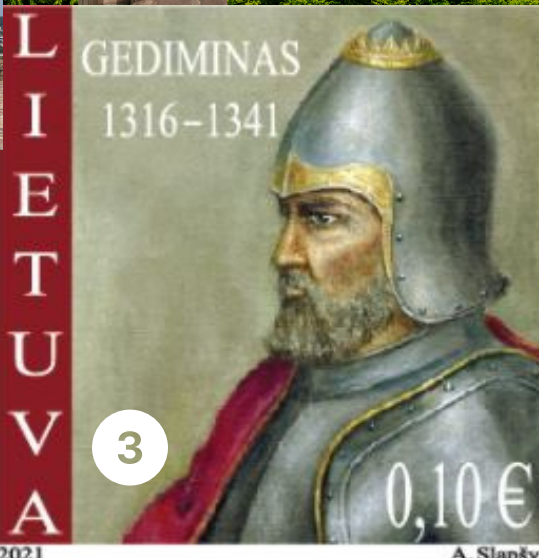
1. Kokių profesijų žmones kunigaikštis Gediminas kvietė į Lietuvą?
2. Kaip manote, kuo amatininkų ir pirklių atvykimas buvo naudingas Lietuvai?
3. Ką Gediminas žada suteikti naujiems atvykėliams?
4. Kaip manote, ar kitų šalių gyventojai noriai keliaavo į Lietuvą? Kokias nuolaidas ar privilegijas jūs suteiktumėte, jeigu būtumėte valdovas?

3. Pažvelkite į pateiktas nuotraukas, susijusias su kunigaikščiu Gediminu, ir atlikite užduotis:

1. Priskirkite nuotraukoms pavadinimus. Prie žemiau pateiktų pavadinimų į tuščius apskritimus įrašykite skaičius nuo 1 iki 4, kurie atitiktų nuotraukose vaizduojamus objektus, daiktus.

Pašto ženklas

Gedimino pilis

Gedimino paminklas

Gedimino prospektas

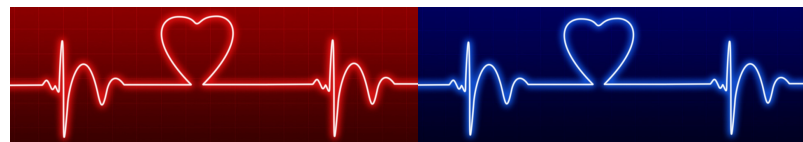
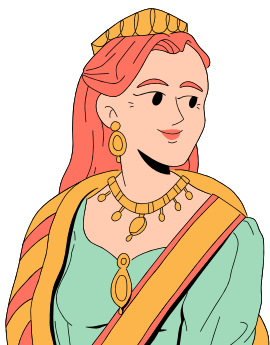

4. Naudodamiesi internetu ar kitais informacijos šaltiniais, raskite kuo daugiau kunigaikščio Gedimino jamžinimo pavyzdžių ir parenkite pristatymą pagal pateiktus klausimus.

1. Koks tai jamžinimo tipas (knyga, gatvės ar pastato pavadinimas, paminklas, atminimo lenta, vardinė moneta, renginio pavadinimas ir kt.)?
2. Kokioje vietovėje yra šis objektas (miestas, šalis)?
3. Jeigu radote informacijos, trumpai pristatykite šio pasirinkto jamžinimo objekto istoriją.
4. Pateikite keletą jamžinimo nuotraukų ir klasės draugams papasakokite, kaip tas objektas ar daiktas atrodo.

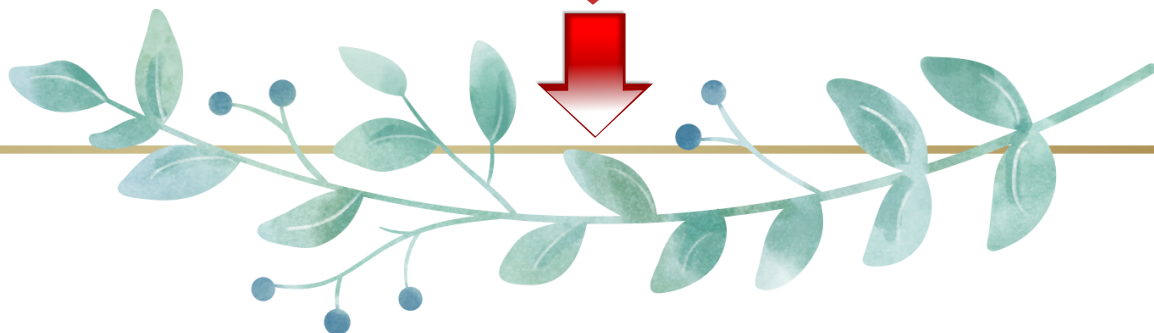
5. Panagrinėkite Gedimino šeimos schemą ir atsakykite į klausimus.

Jaunė

Gediminas

Kęstutis

Lietuvos kunigaikštis

Algirdas

Lietuvos kunigaikštis

Jaunutis

Lietuvos kunigaikštis

Marija

Tverės kunigaikštienė

Aldona

Lenkijos karalienė

Elžbieta

Polocko kunigaikštienė

Manvydas

Kernavės princas

Karijotas

Naugarduko kunigaikštis

Narimantas

Pinsko kunigaikštis

Eufemija

Galicijos kunigaikštienė

Liubartas

Volynės kunigaikštis

Aigusta

Maskvos kunigaikštienė

1. Kiek Gediminas ir Jaunė turėjo vaikų?
2. Kiek berniukų? Kiek mergaičių?
3. Kokių vietovių valdovais ir kunigaikščiais buvo Gedimino vaikai?
4. Įvardykite kunigaikščio Gedimino pradėtos dinastijos pavadinimą.
5. Ar šiais laikais yra šalių, kuriose valdovai paskiriami pagal dinastijos principus?